

תאריך עדכון: 20/2/2017

היבטים לוגיים ואפיסטמולוגיים בהגות היהודית בימי הביניים

מס' הקורס : 30117/01

המרצה : מר אריאל מלאכי

סוג הקורס : הרצאה

שנת לימודים : תשע"ח

סמסטר : ב

היקף שעות : 1 ש"ש

אתר הקורס באינטרנט:

א. **מטרות הקורס** (מטרות על / מטרות ספציפיות):

הכרות עם היבטים רלבנטיים של הלוגיקה והאפיסטמולוגיה בימי הביניים. דיון במשמעויות של עקרונות אלה בהגות היהודית בימי הביניים מרס"ג עד הרמב"ם. רכישת מיומנות של קריאת טקסטים מימי הביניים וניתוח ביקורתי שלהם.

ב. **תוכן הקורס**: (רציונל, נושאים)

נקרא ונדון בטקסטים רלבנטיים בכתבים לוגיים של ההוגים המרכזיים בתחום, כגון: אלפאראבי, אבן סינא, אלע'זאלי והרמב"ם. על הרקע של ההיבטים הלוגיים והאפיסטמולוגיים שיעלו מן הטקסטים האלה, ננסה לנתח את גישותיהם של ההוגים שונים בהגות היהודית בימי הביניים מרס"ג ועד הרמב"ם ביחס לסוגיות מרכזיות בהגות היהודית, כגון: ביסוס טענות דתיות והיחסים שבין פילוסופיה לדת.

מהלך השיעורים: (שיטות ההוראה, שימוש בטכנולוגיה, מרצים אורחים)

הרצאה, ניתוח טקסטים.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים: (רשימה או טבלה כדוגמת המצ"ב)

מס' שיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת

1	עקרונות הלוגיקה אריסטוטלית	אלפאראבי, מניין החכמות; אבן סינא,
2	ימי-ביניים והבטיה האפיסטמולוגיים	הרמיזות וההערות; אלע'זאלי, כוונות הפילוסופים
3	ודאות וספק	הפודה מן התעיה והטעות, פרקים א, ב, ד, ו
4	היקשים, הנחות, ומלאכת ההגיון	מילות ההגיון, פרקים ו, ח, יד
5		
6	תורת ההגיון אצל היהודים מקורות הידיעה אפיסטמולוגיה ולוגיקה	צאעד אלנדרלוסי, טבקאת אלמם רס"ג, אמונות ודעות, פתיחה אבן גבירול, הפתיחה למקור חיים
7	המודעות הלוגית של המחבר מדע המוכרח ומדע הראיה: הנחות והיקשים	רבנו בחיי אבן פקודה, חובות הלבבות, הקדמה יוסף אבן צדיק, עולם קטן, מאמר ראשון, שער ראשון
8	יהודה הלוי – הבטים לוגיים ואפיסטמולוגיים בפתיחה לכוזרי	כוזרי א, א - טו
9	יומרה פילוסופית למופת הגנת המסורת כמשכנעת	כוזרי ד, כה; כוזרי ה, יב; כוזרי ה, יג-יד; כוזרי א, סב - סח; ב, כ
11	בין "מקובלות", "מפורסמות" ו"תכופות"	אברהם אבן דאוד, אמונה רמה, הקדמה; העיקר החמישי באמונה האחרונה – זכר כלל (עמ' 69); הפרק השני מן העיקר החמישי (עמ' 75)
12	גבולות השכל האנושי לוגיקה, אפיסטמולוגיה ובריאה	מורה נבוכים, האגרת לתלמיד; א, לא-לב; א, עא
13	לוגיקה, אפיסטמולוגיה ובריאה	ב, טו-טז; ב, כג; ב, כה
14	שיעור מסכם	

ג. חובות הקורס:

דרישות קדם: אין

חובות / דרישות / מטלות: קריאת ביבליוגרפיה ועבודה בסיום הקורס

מרכיבי הציון הסופי (ציון מספרי / ציון עובר):
ציון מספרי. עבודה בסיום הקורס.

ד. בביליוגרפיה : (חובה/רשות)

מבחר מקורות :

1. אבונצר אלפאראבי, **מניין החכמות** ('אחצא אל-עלום'), בתרגום קלונימוס בן קלונימוס, בתוך: Zonta, Mauro, *La "Classificazione Delle Scienze" di Al-Fârâbî Nella Tradizione Ebraica*, Torino 1992, pp. 1–36
2. אבו חאמד אלע'זאלי, **כוונות הפילוסופים**, בתרגום משה נרבוני, בתוך: Chertoff, Gershon B., *The Logical Part of Al-Ghazali's Maqasid Al-Falasifa*, Phd. Dissertation, Columbia, 1952
3. אבו חאמד אלע'זאלי, **הפודה מן התעיה והטעות והמוביל אל בעל העוז והמלכות**, בתרגום חוה לצרוס-יפה, תל-אביב תשכ"ה–1965
4. משה בן מימון (רמב"ם), **מלות ההגיון בהעתקת ר' משה בן שמואל נ' תבון**, מפורש ע"י ח"י רות, ירושלים תשמ"ז
5. סעדיה גאון (רס"ג), **הנבחר באמונות ודעות**, מקור ותרגום הרב יוסף קאפח, ירושלים תשל"ל
6. בחיי בן יוסף בן פקודה, **תורת חובות הלבבות**, מקור ותרגום הרב יוסף קאפח, ירושלים תשל"ג
7. שמואל אבן-תבון, **פירוש המילות הזרות**, בתוך: מורה הנבוכים בתרגומו של ר' שמואל ב"ר יהודה אבן תיבון, מהדורת י' אבן שמואל, ירושלים תשמ"ב, עמ' 1–98 (נספח לספר, לאחר עמ' תר"א)
8. יוסף אבן צדיק, **עולם קטן**, ליפסיא תרי"ד
9. יהודה הלוי, **ספר הכוזרי בתרגום רבי יהודה אבן תבון**, מהדורת צפרוני, תל-אביב תשכ"ד
10. יהודה הלוי, **כתאב אלרד ואלדליל פי אלדין אלדליל (כתאב אלכזרי)**, מהדורת בנעט–בן-שמאי, ירושלים תשל"ז
11. משה בן מימון, **מורה נבוכים**, תרגום מיכאל שוורץ, תשס"ג - 2002
12. Said al-Andalusi, *Book of the Categories of Nations*, translated and edited by Sema'am I. Salem and Alok Kumar, Texas 1991
13. Dunlop, D.M., "Al-Farabi's Introductory Sections On Logic", *The Islamic Quarterly* 1955 (2) pp. 264–282
14. Ibn Sina, *Remarks and Admontions, Part One: Logic*, translated by Shams Constantine Inati, Canada 1984

מבחר מחקרים :

1. אבירם רביצקי, **לוגיקה אריסטוטלית ומתודולוגיה תלמודית**, ירושלים תש"ע
2. ברנרד לואיס, "המדע היהודי לפי סופר ערבי במאה האחת-עשרה (אבן-צאעד אל-אנדלוסי)" בתוך: ח' לצרוס-יפה (עורכת), **סופרים מוסלמים על יהודים ויהדות**, ירושלים תשנ"ו עמ' 69–74.
3. מרדכי כהן, 'דמיון והגיון, אמת ושקר: גישותיהם של רמב"ע ורמב"ם למטפורה המקראית לאור הפואטיקה והפילוסופיה הערבית', **תרביץ** עג (תשס"ד), עמ' 417–458
4. משה ונטורה, **מבוא למחשבת ישראל**, תל אביב תשי"ט (במיוחד: חלק ראשון - תורת ההגיון; חלק שני - תורת ההכרה)
5. רמי ישראל, **מבוא ללוגיקה**, רעננה תשע"א (במיוחד: כרך א, פרק 2: לוגיקה אריסטוטלית)
6. שלום רוזנברג, **לוגיקה ואונטולוגיה בפילוסופיה היהודית במאה הי"ד**, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית, ירושלים תשל"ד
7. אריאל מלאכי, **על הנפש לאבן סינא: הערה לתרגום העברי ומשמעותה אצל ר' יהודה הלוי, דעת 81 (תשע"ו)**, 111 – 121
8. Anwar G. Chajne, "Ibn-Hazm of Cordova on Logic", *Journal of the American Oriental Society*, 104(1), Studies in Islam and the Ancient Near East Dedicated to Franz Rosenthal (1984), pp. 57-72
9. Arthur Hyman, "Demonstrative, Dialectical and Sophistic Arguments in the Philosophy of Maimonides", In: Ormsby E.L. (Ed.), *Moses Maimonides and His Time*, Washington 1989, pp. 35–51
10. Charles H. Manekin, "Logic in Medieval Jewish Culture" in: Gad Freudenthal (Ed.), *Science in Medieval Jewish Cultures*, Cambridge 2011, pp. 113-135
11. Joel Kramer., "Maimonides' Use of (Aristotelian) Dialectic", In: Cohen, R. S. & others (Eds.), *Maimonides and the Sciences*, Dordrecht 2000, pp. 111–130
12. Deborah L. Black., *Logic and Aristotle's Rhetoric and Poetics in Medieval Arabic Philosophy*, Leiden 1990